

Sven Rosén.

Nogle Træk af en Sværmers Historie.

Efter **Kn. Heibergs Samlinger** ved **H. F. R.**

Kilder: Svensk biogr. Lexicon XII, 198. XIII, 192. Acta historico-ecclesiastica, oder gesammlete Nachrichten von der neuasten Kirchen-Geschichte, Weimar 1743. V, 202 ff., 748 ff. K. Henning, J. C. Dippels vistelse i Sverige (Upsala 1881) S. 131. 145 f. 148 ff. Henning: De religiösa rörelserna i Sverige och Finland efter 1730, S. 33 ff. Skarstedt, Göteborg Stifts herdaminne, S. 684. Samt Breve fra Arkiverne (og Bibliothekerne) i Herrnhut, Upsala, Stockholm og Linköping.

Fordybelsen i stærkt religiøst bevægede Menneskers Historie har en egen Tiltrækning, selv om vi skjønne, at de have været hildede i Anskuelser, der, naar de fra Theori skulde omsættes i Praxis, nødvendig maatte volde Forvirring og paadrage deres Ophavsmænd Trængsel og Modgang af forskjellig Art.

Blandt de mange af Pietisme, Dippelianisme, Herrnhutisme og Erickssonske Lærdomme stærkt grebne Aander, som især i 2den Fjerdedel af det 18de Aarhundrede færdedes i Sverige og Finland, er Sven Rosén uden Tvivl en af de mest tiltalende. Der synes at have været noget saa rent og fromt over denne Sværmerskikkelse, at man kan forstaa, at der var dem, der saa ham i et Helgenskjær, og at der, da han blev forvist fra sit Fædreland, lød Klage over, at Sverige forstødte sine bedste Børn.

Da Sv. Rosén et Par Gange i længere Tid opholdt sig i Kjøbenhavn og var vel kjendt i de opvakte Kredse her,

paa hvilke han vel endog har øvet en Del Indflydelse, kunne Hovedtrækkene af hans Levneds historie formentlig fortjene at fremdrages, bl. a. som Vidnesbyrd om den Forbindelse, der i Pietismens Tid jævnlig fandt Sted mellem saadanne Svenske og Danske, der vare berørte af de aandelige Strømninger, der især fra Tydskland, men ogsaa fra England (Pordage, Bromley) og Frankrig (Mad. Guyon, Molinos o. fl.) havde forplantet sig til Norden.

Sven Rosén var født 1708 i Sexdräga i Göteborgs Stift. Faderen, Erik Rosenius, havde begyndt med som fattig Vogterdreng at prædike for Faarene og endte som Præst i sit Fødesogn Roasjö (Annex til Sexdräga), efter hvilket han havde taget Navnet Rosenius. Efter at have været Feltpræst i en Række Aar under Carl XII's endeløse Krige blev han nemlig Sognepræst i Sexdräga (Ljusholt, Hillared og Roasjö). Han var en velstuderet, stræng og alvorlig Mand, hvis »Privatskole i Hjemmet var vidt berømt, og vidt berømte vare flere af hans Sønner og Disciple«. Han døde 7. April 1738¹⁾.

Blandt flere bagavede Børn, som Hr. Erik Rosenius havde, og hvoraf nogle kom til at indtage fremragende Stillinger (et Par blev adlede med Navnene von Rosenstein og Rosenblad) var Sven en af de haabefuldeste, et udmærket Hoved og et fromt Sind. Det fortælles, at han allerede som Gymnasiast skrev Breve paa Græsk og Hebraisk til Faderen.

I den Levnedsbeskrivelse af Sv. Rosén, som J. Wahlström 1847 leverede til »Biogr. Lexicon för Sverige« og som af C. W. Skarstedt betegnes som en »mesterlig Tegning«, ytres: »Denne i vår Kyrkohistoria hittills nästan alldeles forglömt man gjorde som Student 1727 mycket uppseende såsom pietistisk separatist. Man ville då väl icke

¹⁾ Skarstedt, Göteborgs stifts herdamine, S. 684 ff., har en Række Anekdoter om Erik Rosenius.

veta af någon Evangelisk tolerans i religionsmål. Det var snarere en tid, då snart sagt en och hvar, som af hjertat fruktade sin Gud, straxt misstänktes för villomeningar«. At Rosén, hvis Fromhed ikke kan betvivles, imidlertid virkelig længe var inde paa »villomeningar«, var han i sit senere Liv selv villig nok til at bekjende.

Hos Dr. K. Henning¹⁾ faa vi nøjagtigere Oplysning om Roséns første Skridt paa den akademiske og — Sværmeriets Bane. Han fortæller nemlig:

»Efter aflagd studentexamen läste Rosén i Upsala hufvudsakeligen språk, teologi deremot obetydligt, ehuro faderen — som det syntes mot hans böjelse — bestämt honom för det presterlige kallet. En allvarligare religiös väckelse erfor han först 1729²⁾; slöt sig under sitt vistande på Långbro nära Stockholm som informator för generalskan Stael v. Holsteins söner til pietisterne i Hufvudstaden, men umgicks också med dervarande dippelianer, såsom med Storkirch, Vahlbom m. fl. Äfven generalskan synes varit en from qvinna, hvilkens samtal Rosén skattade synnerligen högt, liksom hon å sin sida var så nöjd med honom, at hon skickade Tolstadius³⁾ penningar till de fattige, derföre att Gud beskärt hennes barn en sådan informator. — Visserligen hade han, som vi nämde, fått en religiös väckelse, men hans själ var ännu »tvifvelaktig och scrupulös«, isynnerhet beträffande de s. k. medeltingen. Härvid kom han dock snart till den slutsats, at ingen »individuel gerning vore indifferent«; och som han i allt önskade följa Guds vilja, gälde det nu för honom att tydeligt kunna fornimma denne vilja vid hvarje enskildt fall. Att lyde invärtes drifter och påminnelser fann han nog vara godt, liksom han och lade stor vikt vid syner och drömmar, men han fick icke här-

¹⁾ Dippels vistelse i Sverige, S. 146 f.

²⁾ Ovenfor angives 1727 som Aaret.

³⁾ Navnkundig Opvækkelsesprædikant i Stockholm. Han havde sandsynlig anbefalet Rosén til Fruen, ligesom det ikke er usandsynligt, at Tolstadius har været Midlet til Roséns Vækkelse.

igenom alltid svar paa sine frågor, hvad som just vid det ifrågavarande tilfället vare bäst at göra. Slutligen fann han det bästa medlet at utröna Guds vilja bestå i lottkastning, som han sedan använda vid alla möjliga tilfällen. — Sin själ närde han i öfrigt hufvudsakeligen med sådan spis som Tuchtfeldts trosbekännelse¹⁾, Paracelsi, Arnolds och Österlings skrifter, Seitzens quæstio apocalyptica, *Mysterium magnum*, Louvignys²⁾ skrifter samt något längre fram med hvad Dippel, Madam Guyon, Molinos m. fl. skrifvet. Hans egentlige lärofader blef dock den bekante Laur. Ulstadius³⁾, som ännu lefde på Stadssmedjegården i Stockholm. Denne fick, enligt Roséns utsago, i Mars 1731 tala til honom med innerlig verkan i hans själ, huru man skall växa i nåden och vara sunda enthusiaster, bruka andens smörjelse (o: Salvelse) och äga dess frukter, samt hafva innerlig korrespondents med Gud o. s. v. Roséns under åren 1730—31 förde dagbok viser oss, oaktadt all dess älsklighet och naivitet, dock blott bilden af en ofri, men efter Gud törstande själ, som med Ulstadii och andras tillhjelp råkade allt mer och mer in i det religiöse svärmeriet. —

Konventiklerne hos Dippels Tilhængere begyndte Rosén nu at besøge flittigare, og han sluttede sig til de saakaldte Gråkolter (Kolt en Sløjkjole), der ved at aflægge alle ydre Prydelser og iføre sig en yderst tarvelig graa Dragt vilde godtgjøre deres Brudd med Verden. Rosén kom til den Anskuelse, at Klæderne burde være uden Opslag, Folder og Knapper, og at Skospænderne skulde bort. Hos Enken Marie van Avelen, der spillede samme Rolle blandt de opvakte i Stockholm som Madam Marie Wulfs i Kjøbenhavn, holdt de deres Sammenkomster; men da disse bleve forbudte af Politiet, gik Rosén til Upsala. Men her optraadte

¹⁾ Jvfr. Lundbye, *Herrnhutismen i Danmark*, S. 59, Not.

²⁾ En bekjendt fransk Mystiker († 1659).

³⁾ En Finne fra Østerbotten, fhv. Præst og Lærer, religiøs Svärmer, holdtes i mange Aar fængslet i »Smedjegaarden«, hvor han underkastedes skjændige Mishandlinger. (Sv. biogr. Lex. XIX, 80).

han saaledes, at Universitetets Rektor forbød ham at under-vise Børn.

Da Sverige saaledes blev ham for trangt, modtog han 1731 en Plads som Huslærer hos Senator Wegesack i Riga, og »i Bondedragt« begav han sig derhen. Opholdet her blev betydningsfuldt for ham derved, at han kom i nærmere Forbindelse med de i Lifland værende Herrnhutere, som hans Ven C. H. Grundelstierna allerede tidligere havde anprist for ham. Da hans Fader imidlertid var bleven syg, kaldte denne i Foraaret 1732 Sønnen hjem, for at han kunde være ham til Hjælp i hans Embede. Hjemrejsen lagde Sven Rosén over Kjøbenhavn, hvor han opholdt sig en Maanedstid og blev nøje indlevet med den pietistiske Kreds her, i hvis daglige Opbyggelsesmøder han tog Del. Som Personer, han særlig sluttede sig til, fremhæver han Madame Marie Wulfs, »die Quastin« (Taffeldækker Qvasts Hustru, Maria Elisabeth), der ogsaa af andre nævnes som en af de opvakte Førere¹⁾, Præsten Bluhme og (Pagehovmester) Traugott Imanuel Jerichow²⁾.

Da Faderen længtes efter Sønnens Komme, maatte han omsider løsrive sig fra sine kjøbenhavnske Venner og kom saa hjem til Sexdråga ved St. Hansdagstid 1732. I Egen-skab af Studiosus theologiæ begyndte han nu en ivrig Præ-dikevirksomhed, efter at han ikke uden Vanskelighed var sluppen igjennem en Retroenhedsprøve, som han maatte underkaste sig for Biskoppen i Gøteborg, der havde faaet Nys om hans Tilbøjelighed til aandelig Extravagance, men formodentlig af Hensyn til Faderen ikke just ønskede at gaa altfor strængt til Værks for ikke at forstyrre den unge Mands Fremtidsudsigter.

Sven Rosén har i Breve til sin fortrolige Ven C. H. Grundelstierna fortalt om sin Prædikevirksomhed, der ogsaa udstrakte sig til andre Kirker end hans Faders. I et Brev fra 1732 ytrer han f. Ex. saaledes: »I Fredags prædikede

¹⁾ K. S. 4. R. II, 319.

²⁾ Se K. S. 5. R. III, 183, 795, jfr. 3. R. I, 387.

jeg med mere Kraft og »Nådesanblåsningar« end sidst og havde stille Fred i Hjertet, da jeg sluttede. Den 13. September skal jeg paa min Faders Befaling være i Gøteborg og opponere extraordinarie. Indholdet af min Opposition vil blive Sirach 15,⁹¹⁾. Herren Jesus stande op og adspredte sine Fjender! Han give arbejdsomme og vise Bygningsmænd, at der maatte opbygges Ham et Tempel i ødelagte Sjæle, og at de, som have lidt mindre Skade, maatte repareres af hans Barmhjertighed«. Ogsaa de enkeltes — særlig de syges — Sjælepleje tog Rosén sig af med stor Iver. Men det gik ham, som det gaar næsten alle ivrige Opvækkelsesprædikanter, at han fandt sig kaldet til at rive ned paa og tale ondt om de Bisper og Præster, der ikke gik samme Vej som han — og i hine Tider var »Babelspræster« et yndet Skjældsord mod saadanne, som Rosén ogsaa anvendte, hvad han for øvrigt — ærlig som han var — senere (1745) med Fortrydelse tilstod i et Brev til sin Ven, Mag. Olof Vind i Skepsholmen ²⁾).

Fra den Tid, Rosén opholdt sig i Hjemmet, haves følgende Breve fra ham, der ikke ere uden Interesse med Hensyn til hans Forhold til danske Personligheder:

Til Carl Henr. Grundelstierna.

Jesus räcke tig Handen, min kära Bror!

Tänkom på de förra dagar, hvad godt Gud oss tå giordt, och kastom intet bort et godt Samwet och Frimodighet för Gud, som hafwer en stor Lön. Ebr. 10, 32-39. Dragom oss icke undan, utan warom trogne och tåliga til ändan, Ebr. 6, 10-12, winläggande oss therom, at wi måge ingå i roligheten, C. 3. 4. I sjung den ofta, k. Bror, för mig Eders ringa tjänare: Ringe recht³⁾ . . . Christus, troens begynnare och fullbordare, förnya i oss thet sinnet.

¹⁾ »Lovprisning er ikke smuk i en Synders Mund; thi den er ikke sendt fra Herren«.

²⁾ Det var ved Skepsholmens Menighed i Stockholm, at den tidligere nævnte Erik Tolstadius var Sognepræst.

³⁾ Freylinghausens Salme, der ogsaa er oversat paa Dansk: »Kæmp alvorlig« (s. Skaar, Norsk Salmehistorie I, 588 f.).

För m. k. Wens bref dat. d. 28. Febr. tackar jag skyldigast och wet nu intet betra at wisa någon tacksamhet med ännu genom innelykta transsumt och hiertel. önskan til Gud, at han af sin nådes fulhet i Christo wärdes wälsigna det på Eder och andra k. Syskons själar! Thet wardt mig besynnerliga märkeligit i en dröm d. 17. Nov. 1732, hwarom, der Gud så wil, en gång munteligen. Den k. Madame Wulfin, Past. E. Ewalds Swärmor, som oss thet innelykta öfwersänt, skrifwer sålunda, blant annat wackert: „Er helfe mir erbitten, dass der liebereiche Heiland, der mich so oft in solchen Schmelzofen wirft, nun 3 mahl dieses Jahr, dass er seinen Zweck an mir erreichen möchte, dass ich gereiniget, zubereitet und geheiliget werde dem Bräutigam entgegen zu gehen! Das muss ich doch meinen getreuen, liebereichen Heiland zu Ehren melden: Seine überschwengliche Gnade, Liebe und Treue lässet er treulich blicken, schencket mir auch Gedult, also dass ich auch unter den heftigsten Schmetzen, Ihm zu Ehren, sagen kan: Es gilt mir gleich, ob ich gesund oder kranck bin, wenn ich nur des Herrn bin. Er erhält mich auch allezeit munter im Geist, gelobet sey JEsus, dessen wir sind. Denn es ist wahrlich alles seine erbarmende Liebe“. Och länger neder: „Ak dass wir immer, immer wachen und beten könnten! denn wenn wir ohne Unterlass beteten, so würden die Feinde keine Zeit kriegen sich zu conjungiren und zu verstärken, oder uns nicht viel Abbruch thun können. Es hat schon ein vornehmer Prediger gesagt: er fürchte, dass die Schande der Prediger wird in unserer Zeit aufgedeckt werden. Der getreue Heiland schencke uns nur die rechte Treue und vermehre uns den Glauben, so wird der Feind wenig wieder uns ausrichten. Muss es schon durchs Enge und Gedränge und viel Leiden gehen, schadet nichts, wenn nur die Ehre unsers liebereichen Heilands u. sein Reich mag ausgebreitet werden: Ihm lassen wir walten. Fendrich Langhorn auf Christiansö bey Bornholm stehet in rechtem Ernst und Treue, und ist zugleich munter. Er hat alda mehr Segen, als viele (auch fromme) Prediger — nicht haben¹⁾. Wir haben öfters erweckliche und erfreuliche Nachrichten von

¹⁾ Se Henrik Langhorns Brev til Mad. Wulfs, trykt i K.S. 4.R. I, 642ff.

ihm, wie diese und jene bekehret worden sind, samt von ihrem Wachsthum, dass man recht schliessen muss: die vor $\frac{1}{2}$ Jahr das Wort der Wahrheit und Gnaden angenommen, schon Jünglinge sind, stark den Bösewicht zu überwinden“. Wid slutet påminner hon om thet brefwet, som hon skickade med mig sistl. år til Mad. Avelen, therpå hon intet swar fått och wet sålunda icke, om thet är framkommit eller ej. Om än M. Avelen wille skrifwa på Swänska, så är dock någon af Bröderna i Köpenhamn (til ex. Christian Hindricsson Bakare) som förstårt wäl.

(Hilsner til Mad. Avelen og Lexelia¹⁾) og alle i deres Hus. R. har haft Brev fra Strokirck d. 7. Juni. Har været på Ørby og faaet Vederkvægelse af „den Naade, som nylig er givet en lille Frøken Margrete paa 11 Aar, som efter alvorlig Syndesorg og Forbedrings Arbejde er kommen til Jesus og er bleven saa inderlig vederkvæget af hans usigelige Kærlighed, at hun strømmede over til hans Pris og andres Opvækkelse. Hun ligger syg) —

— — — —
Sextdräga, d. 4. Nov. 1733.

*Sven Rosén*²⁾).

Til Herrnhuteren Johan Böhm o. fl.

Du lieber und heiliger Vater in Christo,
lass deinen Geist ausfliessen dir zum Lobe!
dass er uns auch wieder in dich einziehe! Amen!

Mein Gott ist mir süß geworden: mein Heiland hat mich frei gemacht: der Tröster macht mir Mut, und rufet Abba!

Das berichte besonders euch, geliebter Bruder, Johann Böhm³⁾, den ich bei P. Heling in Riga kennen lernte, und euch, ihr Brüder Andreas Grasmann⁴⁾ und Christian Stach⁵⁾, die ihr von Wolmar an mich schriebet A° 1732, auch der gesammten theuren Gemeinde zu Herrnhut, von der ich schon A° 1730 (vom lieben C. H. Grundelstierna) viel Gutes gehöret. Auf Erinnerung des lieben Joh. Böhms berichtete

¹⁾ En af »Gråkolterne«.

²⁾ Kgl. Bibl. i Stockholm, Gjörwells Saml. af Bref I, Nr. 33.

³⁾ Døde som Missionær paa St. Thomas.

⁴⁾ Se K. S. S. R. III, 238 ff.

⁵⁾ Siden Missionær i Grønland.

A° 1731 von meinem Zustande in Stockholm, wie ich die Kleider-reformation vorgenommen, und im Bauer-habit, um des Gewissens willen, nach Riga gesegelt. Ich zweifele nicht, Brüder, ihr werdet ja oft für mich schwachen gebetet haben. Meine arme Fürbitte sehe ich an als ein Echo der Eurigen. Darum ist es billig, dass ihr eurem Gott danket für die Erhörung eures Gebets. Wie der geduldige Hohepreister Jesus Christus mich Schwachen in Riga aufnahm, wisset ihr drei. A° 1732 d. 30ten Apr. segelte von Riga, und kam durch die gute Führung Gottes nach Copenhagen d. 9ten Mai. Da behielten mich die lieben Brüder einen Monat, ob ich gleich auf der Heimreise war. Da hatte tägliche Erbauung, besonders nenne ich Mad. Wulff, und Quastin, Past. Bluhme und Traugott Imanuel Jerichovius, dessen Gespräch der Herr absonderlich segnete zum evangelischen Glauben auf den Herrn Jesum. Den 11ten Jun. kam nach Hause, und ward gleich vom Bischof nach Gothenburg gefordert alt Pietist. Und obgleich in etlichen Dingen cassiret ward, hat doch der allregierende Heiland mir eine Thür geöffnet in 12 Kirchen; da ich als studiosus theol. bisher geprediget, am meisten aber hier in Sexdraega, nachdem mein l. Vater | : der Pastor oder Dorfpriester : | verwichenen 8ten Jun. a. c. am Stein krank gewesen. Etliche cousines und Bauerleute haben die Kraft des Worts angenommen. Bei Besuchung der Kranken habe viele Gnadenkraft und Trost für mich und sie erlanget. Die Discipeln sind fast alle gerührt, noch aber sehe keine Beständigkeit. Selber bin ich begnadiget mit heilsamer Züchtigung und evangelischem Trost und Erquickungen. Ich preise und verehere meinen Herrn, weilen er so heilig ist, und keiner Sünde schmeichelt, sondern alle Teufelswerke hasset und zerstöret; die Welt und Lästere haben noch nichts vermocht.

Zu Gothenburg und Udewalla etc. sind etliche Brüder, durch deren Fürbitte und Ermahnung ich gestärket worden. Nahe hiebei (3. Meilen) auf Örby ist ein lieber Obrist Joh. Christoph von Issendorf und seine theure Frau Reutern, von deren Umgang und Gemeinschaft ich viele Erquickung gehabt, da ich zuweilen ausgeschöpft worden durch viel predigen und catechisiren. Die ewige Liebe wirds ihnen und allen übrigen

Wohlthätern nicht unbelohnt lassen, Luc. 6,88, gebet, so etc. Von Zukünftigen was zu gedenken, habe zwar keine starke Gewissheit, doch melde nur, dass vom 17ten Sept. 1731, da nach Riga segelte, ich etliche Träume gehabt, die genau erfüllet sind: etliche stehen noch vor als | : im Aug. 1732 : | dass ich musste nach Sina¹⁾, und | : d. 14ten Mai 1733 : | dass ich schon in Sina wäre, mit gewissen Umständen. Auch von einem Todesurteil und Gefängnis hernach, aber undeutlicher. Der Herr meines Lebens, der ein Gott ist des Himmels und der Erden, auch Herr von Schweden und Sina, lasse mich nur sein Knecht und Eigentum bleiben!

In diesem vorig Monat besonders habe ich unwertes Kind empfunden, wie das höchste Gut den Geist so gar sättigen kann und alle Begierde seligst stillen. Brüder, habt ihr Gott, so habt ihr genug: behaltet ihn, und bleibet in der Liebe. Amen.

Sexdraega (2. Meil. von der Stadt
Boras) in Schweden, Westgothland.
d. 24te Nov. st. v. A° 1733.

Sven Rosén.

P. S. Der geliebte Br. J. Böhm wird wohl beständig sein in der Liebe Jesu? ich erinnere mich und ihn der Worte Act. 20,24. Apocal. 12,11. Daraus er mit mir betete A° 1731 auf der Weide ausser Jacobs Pforte in Riga. Der Brüder A. Grassmanns und Chr. Stachs werthen Brief (dat. Wolmar 10. Apr. A° 1732) habe in meinem Namen auch abgecopiret. „Ihr Kinder des Höchsten, lobet Gott mit Freuden“. Von Gott kommt mir ein Freudenschein, wenn du mlt deinem Engelein, mich freundlich thust anblicken, o Herr Jesu m. trautes Gut. So geschieht es wirklich mir auch aus Gnaden; darum danket Gott, bis wir beim Herrn einander sehen werden. Dort wird es besser klingen. Amen Hallelujah!

I April 1735 vendte Rosén tilbage til Stockholm og blev straks af Dippelianeren Michael von Strokirch indbudt til at bo hos ham i »Mummas Hus«, et Sted, der i sin Tid vandt en vis Navnkundighed som Forsamlingssted for en Del Mennesker, der under Ledelse af nævnte Strokirch

¹⁾ D. e. China.

vilde forsøge at etablere et Menighedsliv lig det, de første Kristne havde ført i Jerusalem. Alt skulde være fælles for Samfundets Medlemmer, alt Husbond- og Tjenerforhold op-
høre. — Brødrene Ericksson og deres Selskab havde maattet forlade Sverig 1734¹⁾, saa Rosén ikke paa denne Tid kan være kommen i personlig Forbindelse med dem; men de havde Meningsfæller i Stockholm, gennem hvilke han traadte i Brevvexling med dem, hvad vistnok har styrket hans i Forvejen betydelige Hang til Separatisme. Som Svar paa et Brev, hvori Rosén »med sin kærliga vänskaps betygelse« havde udtalt sin Sympathi for det Standpunkt, de landflygtige Svenskere havde indtaget, ytrer Erik Ericksson, at han med Glæde havde erfaret, at Rosén »i tron och ett växande hopp fattat plogen, vändt ryggen til Sodom och quiterat Egypten«. I de følgende Aar førtes en ganske livlig Brevvexling mellem dem. Rosén fremtræder i disse Breve som Lærlingen, Ericksson som Mesteren. Dog fandt Rosén efterhaanden Formynderskabet noget trykkende, hvortil vel ogsaa har bidraget, at han fremdeles stod i et venligt Forhold til Herrnhuterne, som Erickssønner saa' ned paa med Uvillie og Foragt som Folk, der vare standsede paa Halvveje og ikke havde gennemført Bruddet med Kirken. At Rosén betragtede dem som kjære Brødre, fremgaar af følgende Brev:

Til Herrnhuteren David Nitschmann.

Dennoch ist Gott dem Israel gut, denen
die reines Herzens sind. Psalm. 73.¹

Lieber Bruder Nitschmann.

Ich danke freundlich für dein Schreiben, welches Bruder Gert Hansen²⁾ mitbrachte, du fühlst deine Armut und wartest auf die Erlösung in Christo. So ist's auch mit mir; zuweilen werde über dies irdische oder sinnliche zum himmlischen und geistlichen erhoben oder eingezogen; — und schmecke

¹⁾ Se foran, S. 53 ff.

²⁾ Den bekjendte danske Herrnhuter, der paa sine Rejser ogsaa besøgte Sverig.

wie selig es wäre, von allen Banden frei und ledig zu sein. Darnach muss ich mein Elend fühlen, und bin nun müde und beladen. Erwarte aber die Gnade und Kraft des Todes Christi zu meiner Befreiung und Entledigung, welches in der Stille und innerlichen Sehnsucht geschieht, und ich glaube, das allmächtige Haupt wird sein schwaches Glied nicht immer in diesen Banden des Todes stecken lassen. Mich. 2,18. Ebr. 5,7.9. cap. 10,36. Eph. 5,30. Zuweilen sinke ich nieder, als wäre mir nimmer keine Gnade widerfahren, zuweilen werde hinwieder so gestärket durch den Frieden meines Gottes, dass ich fröhlich singe: Der Weg des Herrn ist des Einfältigen Stärke, und des Aufrichtigen Trotz (wider alle Trauergeister) Prov. X,29. Nun, lieber Bruder, gedenke meiner, wann dir's wohl gehet. Grüsse von mir den lieben Stach, der nun in Grönland, vormals aber (nemlich A° 1731, samt l. A. Grasmann) in Wolmar war, da ich ihnen zuschrieb. Sage, dass ich glaube, so man redlich streite, und mit Christo in der Tod gehe, so werde man kräftige Gaben überkommen, die zu gesegneter Bekehrung der Heiden nötig sind. Die Zeit sei nicht so ferne, da die Gaben (Ps. 68,10.19.) reichlicher, aber nur getreuen Streitern, ausgeteilet werden sollen.

Die von dir gegrüssten Freunde lassen auch freundlich grüssen, und wünschen, dass Christi vertrauliche Liebe alle Scheidewände durchbrechen und bis in den Himmel und fröhliche Ewigkeit eindringen möchte. Br. Melchior Ludwig Bluth wüsste gern, ob des lieben Oetingers sein Buch (dessen hier gedacht wurde) zu haben sei? Grüsse von mir unwürdigen die lieben Brüder, so mich etwa kennen möchten, als Sev. Lintrup¹⁾ etc.

Der liebe C. M. v. Strokirch ist nun nicht hie, sondern nach Westeråhs gereist, einigen Freunden zu Hülfe, die vor's Consistorium citiret worden.

Nun lieber Bruder, lasset uns beten, wachen und streiten, damit wir nicht, was wir erarbeitet haben, wiederum verlieren.

¹⁾ I Afskriften fra Herrnhut staar Sam. Lintrup, hvilket her er rettet, da det ikke kan være tvivlsomt, at det er den bekjendte danske Herrnhuter Søren (Severin) Lintrup, der menes.

2. Joh. 8. Und so ich bisweilen (wie du von dir schriebest) schwach und abgemattet werde, will doch hungern und dürsten nach dem herzerquickenden Lebensbrod und Blut Jesu Christi.

Dazu helfe Jesus selbst dein schwaches Mitglied

Stockh. d. 10ten Aug. 1736.

Sven Rosén.

P. S. Die mitfolgende Nachricht von erweckten Kindern, samt Copien von ihren Briefen, schicke ich dir, lieber Bruder, zum Zeichen meiner Liebe, und zum Lobe Gottes, dessen Gnadenzweck allda erkannt wird. So Gradin¹⁾ von Stockholm und Segelken von Reval bei euch sind, bitte sie zu grüssen.

Ikke længe efter at ovenstaaende Brev var afgaaet, blev Rosén med flere Meningsfæller indstævnet for Stockholm Stads Konsistorium og underkastet Forhør angaaende sine separatistiske Anskuelser. I den Forklaring, han afgav 25. Oktober 1736, vidnede han med Varme og Inderlighed om »den indre Gudstjenestes himmelske Kraft«. »Den som hafver någon del i den öfningen, lærer väl finna, det slika Guds huses invånare intat hafva at göra i denna verdens bullersamma kyrkor; de önska fast heldre, att såsom lefvande stenar ock pelare stadfästes ock insättes i Guds tempel, hvarutaf de aldrig sedan behöfva utgå, Apoc. 3,12. 1. Pet. 2,4,5«.

I de stærkeste Ord ytrer han sin Forkastelse af al ydre Gudstjeneste, medens den sande Gudstjeneste alene virkes ved Guds Aand i Menneskets Indre. Den af en verdslig Øvrighed anordnede ydre Gudstjeneste med dens forskjellige Skikke er et Indgreb i Christi Regalier og aandelige Hyrdeembedes Rettigheder. Ved at følge hine ydre Skikke føres Menigheden af lejede Hyrder ud i Ørken, bort fra de grønne Græsgange paa Christi egen Eng og bort fra det rene Vand i hans krystalklare Elv. Folkets Kirkevane er ganske af samme Art som Katholikernes Paternosterbaand og Ave Maria. Ingens Samvittighed bør tvinges, og Religionsfrihed tilstaas.

¹⁾ Arvid Gradin, bekjendt svensk Herrnhuter (Nielsen, Kirke-Leksikon II, 245).

Sagen trak ud i flere Aar, da der var mange anklagede, og der fra Konsistoriets og Præsternes Side skete det ene Forsøg efter det andet paa at bringe Rosén og hans Meningsfæller til at opgive Modstanden mod den kirkelige Ordning. I Kirkerne skete Forbønner til Gud, om at de vildfarne maatte komme til Fornuft. Men det var kun meget faa af dem, der var tilgængelige for Fornuftgrunde. Da Strokirch havde fjernet sig fra Stockholm, var Rosén den, som maatte gaa i Breschen for de øvrige, og han gjorde det, som det synes, uden Vaklen og uden at lægge Skjul paa noget. I et Skrift, kaldet »Förklaring om den stora åtskilnad, som är mellan de trogenes gudstjenst och de munkristnas kyrkotjenst«, har han givet Grunde for sin og Meningsfællers Afhold fra »de döde trä- och stentempel«. »Den utvärtes kyrkotjenst« siger han »tillverkas af egen naturs kraft, om icke af satans pådrifvande, som gerna vill, at syndamåttet snart uppfylles, och Guds namn ohelgas; den förrättas blott med kroppen, munnen, tungan etc., och den sker sällskapet, som är verldsligt och fåfängligt, til behag«. Præsterne frembære kun »barkabröd och sinligt sqvaller«. Selv om Præsten er begavet og har Guds Ord til Raadighed, er det meget bedre at lytte til, hvad Gud taler i Menneskets Indre.

Om de troendes Afhold fra Arbejde udtaler Rosén sig i en »Afhandling om lekamligt arbete«: Som Jorden er Herrens, saa maa den og staa til Hans og Hans Arvingers Tjeneste, hvorfor disse ogsaa have det hellige Privilegium, at Herren selv vil drage særlig Omsorg for deres Legemes Forsvar og Opholdelse, uden at de selv behøve at bekymre sig derom. Vel findes der Bibelsprog, som paabyde Arbejde, men nogle af dem gjælde kun saadanne Mennesker, der have en træg og lad Natur, og de kunde i øvrigt ikke angaa Rosén, der mente at have en højere Befaling. Som Guds Børn og Livegne have de troende ingen anden Lov end Kjærlighedsloven, indskreven i Hjerterne, hvorigjennem alle andre Guds Bud og gode Menneskers Ordninger fuldbyrdes

paa en højere og fuldkommnere Vis. Derfor anser Rosén det for ægyptisk Blindhed at beskyldte saadanne for Letsindighed eller anse dem for Dagdrivere.

Et tredie af Rosén i Anledning af Forhøret i Konsistorium forfattet Skrift handler om Bønnen, »den indvortes, stiltiende og uophørlige Aandens Bøn«, som han havde lært af Mad. Guyons og andre Mystikeres Skrifter.

Da det trak saa længe ud, inden Sagen indlodes til Dom, forlod de anklagede, som ikke havde faaet noget Tilhold om at blive tilstede, jevnlig Stockholm, hvorved Sagen forhaledes, og de undertiden havde Held til at vinde ny Tilhængere. Saaledes lykkedes det Rosén under et Ophold i Bro i Upsala Stift at omvende Hofjunker Gripenstedt og Frue, født Friherrinde Funck, til sine Anskuelser, hvoraf den første Følge var, at de hverken vilde gaa i Kirke eller til Alters eller lade deres 1739 fødte Barn døbe. — Hvad der ogsaa bidrog til at forhale Sagens Afgjørelse, var ikke blot de forskellige Instanser, den maatte gennemgaa, men ogsaa den Omstændighed, at der kom ny Anklagepunkter frem mod Rosén. Saaledes godtgjordes det, at han 1739 havde ladet udsprede 700 Exemplarer af en svensk Oversættelse af et Skrift af Mad. Guyon, kaldet »Kort sätt och medel at bedja«, der var trykt uden Censur, samt at han havde udbredt et andet Skrift, »Kort anmärkning til bönen eller en innerlig kristendom«, som han angav at have modtaget af en Ven, men paastod, at det var ham en Samvittighedssag hverken at angive Vennens Navn eller Oversætteren eller Bogtrykkeren. Ved Bedømmelsen af disse Skrifter fandt Konsistorium, at de »utmärka quietismum«.

I Juni 1740 havde Rosén til Hofretten indleveret et vidtløftigt Skrift, kaldet »Oprigtig Forestilling om en ret evangelisk Tolerance i Religionssager«. Men hin Tid var endnu ikke moden til at fatte Samvittighedsfrihedens gennemgribende Betydning for Kristenlivets Sandhed, som »Fanatikerne« Rosén her havde gjort sig til Talsmand for.

Den 28. Jan. (gl. St.) 1741 faldt endelig Dommen, der

for Roséns Vedkommende lød paa, at han ufortøvet skulde skaffes ud af Riget og aldrig maatte komme tilbage, før han afstod fra sine Vildfarelser. Da Præstestanden i Finland forment, at han havde været Hovedet for Separatistene i Østerbotten efter Erikssønnernes Bortgang, forlangte den, at Dommen over ham skulde forkyndes dér, hvad vel ogsaa skete.

Tiden var nu kommen, at Rosén (33 Aar gl.) maatte forlade sit Fædreland, som han aldrig mere skulde gjen-
se. Men »han förblef sig lik, stilla, sagtmodig, tålig under allt«. En Sum Penge, som tilkom ham af hans Fædre-
arv, vilde han ikke modtage af sin Moder¹). Han rejste (som en Beundrer siger) »beledsaget med tusende vänners välsignelser och trogne förböner«. Med »Kronoskjuls« førtes han fra Stockholm og videre syd paa. Ligestemte Venner ledsagede ham, da han førtes bort. Da han var naaet til Malmø, bad han om Pas. Men det vilde man ikke give ham. »Sverig forskyder Eder«, sagde man til ham. Endelig fik han dog en Skipper til at føre ham over til Kjøbenhavn, og ved et mærkelig Tilfælde slap han, uden Pas og dog uden at lyve, gennem det strænge Opsyn paa Toldboden. Herom fortæller han selv i et Brev til Venner i Sverige, skrevet fra Kjøbenhavn.

Den 7. April seglade wy från Malmö ock kommo Kl: 2
eftm. till Köpenhamn, under Wägen gaf Skieperen förslag på
en nödlögn, huro jag skulle säga, at jag kommit med honom
från Köpenhamn ock bodde der. Men iag svarade: Jag förtror
mig Gudi, han giör, som honom täckes; Fader och Fäders
Land öfwergifwer mig, men Herren uptager mig, Ps: 27. iag
will intet liuga. Kort därpå skulle wy stiga i en mindre Båth,
ock Officerare wäntade på Broen; Men Gud giordet, at de
ginge in i Wackten, därest passen upwisas, och jag marche-

¹) Moderen, Anna f. Wekander, døde 1758 paa sin lille Gaard, Stora Starred. Efter at Sv. Rosén var kommen til Kjøbenhavn, skrev han 26. Maj 1741 til sin »kiære Syster, Mor och Wen«, og formanede til »Christi tålmod«.

rade fri up från Båtan Långa Gatan fram, opåtaht, ock fick i mit hierta tacka Herranom, ty han är god ock hans Mildhet warer ewinnerliga, Amen. Lofwer ock I Herren före alt detta.

När Joh: Tinnerholm warit inne hos Wackten med sitt pass, frågade den danske Lieutnanten de andra passagererna, hwar den andra studenten är, som war i Malmö arresterad; då swarade en Svensk Skräddare: han blef där qwar. Nu mina Wänner, alt här intill hafwer Herren hulpit oss. 1. Sam: 7,12. 2. Cor. 1,10. 11. Här i Köpenhamn hafwa wy funnit Bröder, Apoc: 28,14. Jesus ware os när! — Jag kiänner mig nu dragas inn, ock hoppas med Eder få blifwa i Gudi ewinnerliga.

Skrifwit i Kiöpenhamn d. ¹⁰/21 April. 1741.

Sven Rosén.

P. S. Wy logere hos en Svensk Conterfajare Johan Hörner, hwilcken med sin Hustru frucktar ock söker Gud. Detta är ock en Gåfwa af Gud.

Det var en anden Gang, Rosén kom til Kjøbenhavn, men under forandrede Forhold. Han var nu en landflygtig Mand; adskillige af de Venner, han under sit sidste Ophold havde vundet, kunde ikke følge ham paa Separatismens øde Veje, men desto varmere var sikkert Modtagelsen hos dem, der ogsaa i denne Henseende delte hans Anskuelse, og deriblandt hans ovennævnte Vært, den ret ansete svenskfødte Maler Johan Hörner. Forbindelsen med Vennerne i Sverig bevarades ved Breve. De af Roséns Breve, som vi kjende fra det henved halvaarige Tidsrum, han opholdt sig i Kjøbenhavn, aande Gudhengivenhed og bestaa næsten ganske af gudelige Formaninger og Trøsteord. Uden Tvivl har han følt det tunge i sin Skjæbne, og har derfor følt Trang til at opsøge Trøsteord i den hl. Skrift. Som en Prøve paa disse Breve, der kjendelig ere bestemte for en større Kreds, kan følgende meddeles:

Elskelige Wänner!

Rätta Solen gånge up i Eder, så får I läkedom för siälen, rättfärdighet och salighet! Malach: 4,2. 8.

För några dagar sedan upgick et kosteligt varmt Lius i anledning af Joh: 16,28. derest Jesus säger till de sina: Jag gick ut af Fadren ock kom i werldena; åter öfvergifwer jag werldena ock går till Fadren. Nu är wäl sant, at jag med ord så litet kan tilbörigen förtälja detta, som Solens warma kan i förnufftet afmåhlas, så at Kroppen deraf blefwe upwärmd; derföre ock bäst är, at hwardera sielf sätter sig ut i Solskinnet, at han må kunna och niuta des goda. Likwäl hoppas jag, at Gud, som talt godt till min Siäl, jämwäl wälsignar dessa rader ock böjar sielf läsarens Hierta till at achta på hwad godt i Jesu står till Buds.

Fadren ock Sonen hafwa af ewighet warit tilsammans i Gudommelig Kiärlek, Harmonie och Enhet. Fadren hade alt Behag i Sonen ock Sonen i Fadren. Hwad dem emellan föregådt i anseende till Adams skapelse, fall ock uprättelse, blir en gång hugneligt at skåda.

Mig rörde den Kiärleken, som Jesus wiste sinom Fader i lydna (Joh: 3,16. Cap: 10,17. C: 15,9. 10.) och oss i Barmhertighet (Prov: 8 31. Jere: 31,8.), då han ej allena blef menniska (såsom Adam, Gen: 1. 2. capp.) utan ock Kiött (Joh: 1,14.) född af en den fallna Adams Dotter, NB. i syndigt Kiötts liknelse (Rom: 8,3.). Det war en diup förnedring, Phil: 2,6-9. Wy, som aldrig warit Gudar, kunna icke begripa des Högd och Diup. At något litet skönja på denna förnedrande Kiärleken wele wij påminna os den fromme Eremitens Abrahami rena Kiärlek till sin Bror-Dotter, som warit Gudsalig och nu war en skiöka (J. O. Glüsings erster Tempel Gottes¹). Den kära Guds wännen war wahn wid Guds saliga omgänge, Eng-lars och fromma Siälars fägnande sällskap. Den, detta försökt och i nyfödelser fått en öm ock fin Känsla, kan nog föreställa sig, hwad Pina och Antipathie war i Abrahami Siäl, då han åt och wistades i Hore-Huset²). Men Kärleken för Gud och för den förlorades Siäl gjorde, at han led detta. Sammaledes Kärleks lärjungen Johannes, då han sökte den förlorade yng-

¹) Dette Skrift er forgjæves efterspurgt paa vore Bibliotheker. (Om J. O. Glüsing s. foran, S. 95).

²) Denne Historie er os ellers ubekjendt.

lingen, som efter sitt affald blifwit Öfwerste för Röfware. Johannes försakade sin frihet och lätt Röfwarehopen fånga hans gamla Kropp m: m: som bekant är. Detta sällskapet wart Johanni drägeligt för Kärlekens skull, och Siälen | : Ynglingens : | wardt frälst. Jesu Kiärlek war oändelig större, då Han öfwer gaf de Förmåner, dem Han haft hos Fadren | : Phil: 2,6. 7. Joh: 17,5 : | i Himlarna, ja ock den glädie han kunnat hafwa på jorden | : Ebr: 12,2. 3. : | och utwalde i des ställe at ej alena nederstiga på jorden, utan ock at der blifwa ringare än Englarna | : Ebr: 2,7 : | frestad af dieflar, hatad af menniskiom, och i all måhl förnedrad ned til Helwetit och Korsens död.

Hafwen I rönt, kiära wänner, huru grann och öm Känsla nyafödelser gier menniskiom, så kunnen i något litet skönja, huru det likat Jesu at wara här på jorden ibland dieflar och syndare och skrymtare och halffromma och jämwäl sina bristfulla länjungar, confer Matth. 17,17. Men lofwad och älskad ware Herren Jesus för sin ankomst ned till oss! Luc: 1,66.-79. Alt (Joh. 1,16. 17.) är oss kommit med honom (Sap. 7,11.). Fadrens namn och kiärliga sinne är oss genom Jesum uppenbaradt (Joh: 17,26. cap: 1,18.) all hans fotspor drypa af fettma, af nåder, strållande lius och wälsignelser. Wij hafwe wist ord sak at tacka wårom Herra för det han warit här. Alla de ord han talt, alla de steg han giort, alla de lidande tillstånd han warit uti; alt det som upskrifwit är om honom, samt alt det som böcker ej förmått inbegripa, kommer oss till fromma; ty oss är Jesus gifwen en Frälsare, i honom hafwe wy synders förlåtelse, rättfärdigheten ock starkhet och ewigt lif | : Johannis hela evangelium ock 1. Epistel : |.

Kunde wår köttslige Stamfaders fulkomnada (ena) fall giöra honom och hans Barn owärdiga till Guds nåd, Lif och Anda, them han upsäteliga wiket ifrå (Syrac: 1,14.-18. Rom: 5:) huru mycket mer förmåga till godt är nu icke i wår gifna andeliga Stamfaders (Esa: 6,9) Jesu ståndachtiga Hörsamhet i alla de prof, som honom förelades? Rom: 5,16. 17. 18. 19. Phil: 2,8. Ebr: 10,5.-10. Jesus gick ut frå Fadren och kom i werldena; men der förhålt han sig så, at, när han öfwer gaf werlden ock gick hem, blef han wälkommen såsom en Son, then ther i alla dehlar warit Fadrenom i fult nöje. Han fick sättia sig på

Fadrens högra hand, werdig at taga bokena och at öppna thes inregel, Apoc: 5,9. Han är worden en ordsak till ewigt lif allom, som honom lyda, Ebr: 5,9. Han war och blef altid i Ynnest hos Gud, fulgiörandes alt Guds behag (Act: 13,22. Matth: 3,17. Luc: 9,35). Han bedit för oss och wunnit, at os nådeliga gifwes Bettring och syndernas förlåtelse i Hans namn, nyfödelse, then helge ande, kors, lif, Gudacktighet och ewigt lif. Act: 10,48. Joh: 1,12.18. Cap: 14,16. Cap: 17. Korteligen Jesu beständiga hörsamhet har wunnit oss den Saligheten, at, såsom wy har burit den jordiska Adams bild oss till ingen fromma, så skole wij | : både här i Nåd hos Gud, i lydna för Gud in i döden och sedan i ewig Härlighet: | få bära den himmelska Adams bild, Gudi och Lambena till pris ewinnerliga, 1. Cor: 15,49. 57. Wij skole här i werlden bewaras från Ondo (Joh: 17,11. 15.) och så med Christo öfwergifwa werlden och gå efter honom hen til Fadren Joh: 17,24. Cap: 14,2. 8. Jag stannar nu med skrifwandet; ty jag har rönt, at Guds anda är och wercker mer lifs-lius och Kraftgäfwer i et ögnablick, än wij med ord kunna beskriwa på många papper.

Som nu Guds ande är allom när, hwilke honom i Jesu namn begiära; så tror jag, att han och öppnar Edra öron och sinnen till at förstå och i Andan åhtniuta, hwad i Skrifterna oss förehålles. Görer, såsom Lutherus råder wid Biblens läsande (Sile et auscultate) Tig stilla och hör till. Då Eder gifwes till öfwerflöd (Joh: 10,9), så täncker på mig. Nu är Joh: T(innerholm) och jag i Köpenhamn efter Guds wilja, sedan wij märkte hans winck at komma hit in frå landet.

Gud giöre os den nåden, at wij få continuera Jesu lefnad på jorden, ledsagas af hans Anda och wandra såsom han! 1. Joh: 2,6. Ebr. 9,14. Här med wille jag halse på mina wänner i Klemmestorp och Westergöthland, så widt Gud behager. Jag hoppas i Jesu blifwa deras medtienare

Kopenh: d. ^{26. Julii} 6. August 1741.

S: R:

I ovenstaaende Brev forekommer en Ytring, der tyder paa, at Rosén en Tid har opholdt sig paa Landet — hos hvem vide vi ikke — og derfra atter er vendt tilbage til

Kjøbenhavn sammen med Tinnerholm¹⁾, der ogsaa fulgte ham, da han i Efteraaret 1741 begav sig til Altona, der jo havde Asylret. Herfra skrev han 20. Nov. gl. Stil (1. Dcbr. ny St.) til sine Venner i Sverig og bad dem bl. a. om at bede for Joh. Tinnerholm, Ingrid Örn, Lars Segerholm og ham selv. Segerholm var en af de svenske Dippelianer, der havde sluttet sig til Erickssons Selskab, men som det synes siden var bleven udelukket derfra, fordi man havde den Mistanke, at hans Forhold til Ingrid Örn, der var en af Erickssons oprindelige Ledsagere, ikke var rent²⁾. Han blev siden Præst for en separatistisk Menighed i Altona, kendt under Navnet »Blaufarber«, og døde her i megen Fattigdom o. 1763.³⁾

Fra Altona skal Rosén have begivet sig til Stetin og senere til Herrnhut. Derefter opsøgte han 1743 Erickssons Selskab i Reinau i Holland og sluttede sig en Tid dertil. Det Tryk, han havde følt ved Er. Erickssons noget overlegne Tone i hans Breve, synes at have tabt sig ved deres personlige Møde, og det blev betroet ham — formentlig paa Grund af hans Sprogkyndighed — med en anden af Selskabet at drage til England for om muligt at skaffe de svenske Emigranter et Bosted der. Dette lykkedes dog ikke.

Men Opholdet i London blev for øvrigt betydningsfuldt for Rosén. Han lærte Brødrene Wesley at kjende og

¹⁾ Om denne Roséns Ledsager se foran S. 71.

²⁾ Se foran, S. 72 ff.

³⁾ Han er ifølge en Note i Upsala Univ. Bibliotheks Exemplar Forfatter af følgende anonyme Skrift: *Nordische Sammlung, welche unterschiedene Exempel einer lebendigen und wahren Gottseligkeit im Reiche Schweden in sich halten: Woraus zum Theil der Zustand und Beschaffenheit der verborgenen Kirche Christi in diesem Reiche, vom Jahr 1680 bis zu unsern Zeiten, abzunehmen ist; Von Einem, der mit diesen Gläubigen und Gerechten Theil zu haben verlanget, herausgegeben.*

Aus dem Schwedischen Manuscript ins Hochdeutsch übersetzt. Auf Kosten guter Freunde gedruckt 1755.

syntes godt om dem. Endnu større Behag fandt han i de engelske Herrnhuter, saa han, efter 3 Ugers privat Omgang med dem, offentlig sluttede sig til deres Samfund. Kort efter afsendte han en Skrivelse til Ericksson og meldte ham, at han udtraadte af hans Selskab. Ericksson blev højlig forbitret herover, hvorvel han, som han ytrede, ikke kunde undre sig saa meget, naar han betænkte, hvilke gruelige »Gemenskapslemmer« Rosén havde haft i Lars Segerholm, Ingrid Örn og Elias Brossig (en svensk separatistisk Student). Endnu større blev Erickssons Forbitrelse, da han erfarede Roséns Overgang til Herrnhutismen. I de skarpeste Ord foreholder han ham, at han havde drukket sig mæt af Vildfarelsens Bæger og beteede sig saa, at det var en Skam for Gud og alle hans Børn. Ja, hvis Rosén var ædru og vilde lukke Øjnene op, saa maatte han se, at Zinzendorf var den brede Vejs og den vide Ports Apostel, de riges »Uppsyningsmand« og de fattiges Forfører, at han havde et falskt Evangelium, ved hvilket de, som elskede Døden og Fordømmelsen, bleve fangne, og at hans Kjærlighed til Herrens Tjenere og Agtelse for Guds Børn var af samme Art som Ulvens til Faarene, Herodes's til Christus. Ericksson fandt endvidere, at det beviste et mærkeligt Hovmod hos Rosén, at han vilde skikke sig som en Mester i Israel, og at han var kommen med Antydninger om sin Sendelse til China¹⁾, uden Tvivl for at omvende Hedninger, skjønt han famlede som en blind og i visse Henseender fulgte »Vilddyrets« Raad, som hos ham endnu var uovervundet og »under Sigillerne forseglet«.

Ericksson skyndte sig ogsaa med at underrette sine Venner i Sverig om Roséns Frafald, idet han alvorlig advarede dem mod Herrnhuterne, der uden Kors, uden Christi Efterfølgelse og uden den fordærvede Villies Dødelse vilde indtage »Guds Kongerige«.

¹⁾ Jvfr. foran S. 238. I et Brev fra Rosén, dat. 9. Novbr. 1743 fra Herrnhuterkolonien Marienborn, omtales Conrad Lang, »som vil til China at kundgjøre Evangelium.«

Endnu nogle Aar derefter, da det erickssonske Selskab var vendt tilbage til Sverig, søgte Førerne at afværge, at nogen af deres kom i Forbindelse med Rosén, som det fremgaar af følgende Ytringer af Erickssons tro Mand Abraham Isakssons Breant til Johan Olof Dalmann:

6. Aug. 1746.

Af ömhet gjöres härwid then wänliga påminnelsen, at om den orene föreningen med Rosén såsom en Lem af den Zinzendorffiska Secten ej bräckes, så warder k: wän lätteligen öfwerwunnen af samma villfarande Anda, som honom bedragit ock förfört.

21. Nov. 1746.

Huruwida R(osén) af allo hierta älskar Jesum, hörer mig ej at dömma; men utan förgripelse kan man trygt bekänna, at om han genom Willones Anda intet blifwit förtiust och förblindat, hade han aldrig giordt de bekanta bedröfweliga steg; men jag fruchtar, at k: vän intet hållar det för skadeligit at den Zinzendorffiska läran wara tilgifwan, effter den Mannen compareras med de opräcknade i Herranom afsomnade, som dock hwar i sit mått witnat om Sanningen, i det stället at Zinzendorff, såsom uppenbart är; af en förförisk Anda drifwes til mångas förledande ifrån Sanningen.

Roséns Overgang til Brødremenigheden betyder, at han havde brudt med sin forrige radikale Separatisme, og at han var paa Vejen tilbage til Kirken. I et Brev til Venner i Sverig vidner han, at han nu i Troen paa Christi Forsoning havde fundet den Fred, han længe havde søgt forgjæves. Han bekjender, at han havde store Mangler, saadanne nemlig, hvorved han mest havde skadet sig selv. Hans Kjærlighed til Jesus havde ikke været af den rette Art. Nu var han en arm, men saliggjort Synder, et Menneske, som ikke kunde bestaa for Gud eller Mennesker, om der ingen Jesus var, som var gaaet i Borgen for ham og fuldkommet alt, hvad højeste Retten kræver af en »Løftesmann«. — Følgende Breve vise hans Stemning:

1.

In Christo theuer geschätzte und Herz-kindlich geliebte Aelteste
und Bischöfe der Brüdergemeinen.

Erst danke ich nun dem gnädigen Heilande und eueh, dass mir erlaubt gewesen dem Synodo beizuwohnen. Es ist immer ein Segen auf mein Herz gefallen sowohl beim anhören als beim abschreiben der Acten. Zum andern communicire eine richtige Copie eines Briefs, den der (zu meiner Freude) vocirte lutherische Bischof¹⁾ Herr D. Conradi a° 1721 nach Stockholm geschrieben hat, woraus teils abzunehmen, wer er vormalen gewesen, teils auch das sein (verhoffentlich anzunehmendes) Episcopat einige influence auf seine alten Freunde in Schweden haben möchte. Drittens, weilern gestern befohlen wurde, dass die, so nach der Confirmation ein Verlangen tragen, sich heute melden sollten; als sende hiebei die Copie eines Briefes, den ich in Februario a. c. in dem Punkt an die ehrwürdigen Brüdergemeinen geschrieben; und thue dazu, dass, gleichwie die Aufnahme in's Stundenbeter-Chor (d. 8. März) mir gesegnet war, ich ebenfalls diese Confirmation als einen Segen erwarte, wenn es dem Heilande gefällt.

Ich bin gern ganz, wo ich sein soll; ich weiss aber, dass mich der Heiland hieher gebracht und seine Segenshand über mich erhoben hat.

Zwar gestehe, dass seit meiner Ankunft wenig mit Erkenntniss-Sachen zu thun gehabt, denn am Herzen hat sich fast alle die Arbeit der Gnade concentrirt. Doch habe aus Br. Layritzens Bibelstunden, und aus Br. Ludwigs (Zinzendorfs) Reden im Synodo verstanden, dass ich in Erkenntnis-Sachen mehr mit der Gemeinde accordirt habe, als ich in vorigen Separations-Jahren nie gedacht hätte. Es wäre mir aber eine Freude, wenn ich hinführo Gelegenheit kriegte, die Lehrconferenzen zu hören und zu lesen: so könnte, was ich

¹⁾ Herved hentydes til den mærkelige Omstændighed, at Dr. G. J. Conradi valgtes til Biskop i Brødremenigheden uden at opgive sin Embedsstilling som Generalsuperintendent i Slesvig og Holsten (Zwergius, Sjæl. Clerisi, S. 786).

vorhin in Schweden versehen, je eher je lieber redressiert werden.

Ich freue mich aber meines Heilandes, von dessen Blut und Kraft mein Herz umgeben und eingenommen wird, zu Zeiten aber besonders kräftiglich, z. ex. gestern Abend, da der liebe Br. Johannes von Watwille (Langguth) erwählet worden, und ich ihm die Hand zu küssen Gelegenheit gehabt hatte, ging ich in's led. Brüderhaus und genoss eine ausnehmende Gabe zur Innigkeit, einen Frieden, der mich lieblich erfüllte und gefangen nahm. Unser Aeltester erhalte den sub-seniorum stets in seiner allerinnigsten Gemeinschaft! Amen.

Nun ehrwürdige Brüder, thut mit mir, wie es der Heiland haben will: mehr begehre nicht. Es genüget mir, dass ich Gnade habe und von Jesu ernähret werde, und in der Gemeinde lebe als ein Kind und begnadigter Sünder.

Lindheim d. 13. Junii 1744.

Sven Roseen.

2.

Herzlich geliebter Bruder Cammerhof.

Heute ist dein Geburtstag, und 24. Jahr sind vorbei: wann nun einst alle werden zurück gelegt sein, dann werden wir vorm Thron des Lammes das angefangene Lied noch fertiger singen. Es ist mir die Stunde manchmal im Gemüte, nemlich wie so selige arme Sünder wir dann sein werden, wenn uns wird erlaubt sein mit den 24 Aeltesten zu spielen, zu singen und zu räuchern¹⁾. Bei der Betrachtung wird mir die Zeugensache beides wichtig und auch respective klein, wie du wohl ermessen kannst.

Wo die Harfen predigen,
Und die Prediger nun ruhn,
Wolln wir uns recht gütlich thun.

Mein l. Br. Cammerhof, nach der Gnadenwahl und guten Hand unsers Vaters und gnädigsten, unüberwindlichsten Generals habe ich dich ein paar Tage (Jahre) gesehen und ge-

¹⁾ ofre Røgelse.

höret, und die Blut-Sympathie hat gemacht, dass ich dich liebe.

Jetzt möchten die Pilgerjahre da sein, da du von uns genommen wirst: ich habe dir gratuliret zu der heutigen Lösung; fahre dann, wie ein Fischlein im Wasser, in deinem seligen Blut-Element bis in die Ewigkeiten vergnügt und ungestört. Das Blut schreibe dir ein sicher Geleit, bis wir einander sehen bei den Nägelmaalen, darinnen unsere Gnadewahl geschrieben stehet. Du bleibest in der blutigen Seite Jesu und er in dir, und seines Vaters Liebe in dir: Die salva-guardia, die lieben Engelein bleiben nicht ferne, sondern freuen sich, dass sie Mitknechte bekommen, die ihrem Herrn den Lohn einsammeln helfen. Lieber Bruder Cammerhof, gieb mir ein Testament, ehe denn du weggehst. Ich wäre gern blutig um und um, inn- und auswendig! Lamm Gottes! blute mir auf's Herze, so werd' und bleib ich mutig und wundenhaft.

Seit dem letzten Abendmahl hat sich der Heiland als Mann meinem Herzen nahe gelegt, und ich möchte ihm gern brautmässig begegnen wie die Abigail, 1. Sam: 25,11. Ihme zu Tische, zu Bette und überall in seinem Hause dienen ist mein Verlangen und überseliges Glück.

Könnte ich ihm gelbe und schwarze oder auch weisse Kinder¹⁾ bringen, die er gezeuget und mit seinem Blut gewaschen, gekleidet und ernähret hätte, das sollte mir ein Pfand seiner ehelichen Liebe sein.

Hie bin ich armes Kind! Er thue mit mir, wie und was er von Ewigkeit beschlossen hat. Ich kann ihm nicht viel geben weder in diesem noch in jenem Leben, ich will mich aber lieben lassen. Hab mich doch gratis lieb.

In dieser Liebe werde allenthalben in ihm, mit ihm, bei dir sein können.

Lindheim d. 28. Julii A° 1745.

Sven Roseen.

¹⁾ Disse Ord tyde paa, at Rosén, ligesom saa mange andre Herrnhutere, har tænkt paa at gaa ud som Missionær. Han havde jo ogsaa i tidligere Aar drømt om, at det skulde blive hans Lod at omvende Hedninger i China (se foran S. 238, 250).

3.

Theurer und liebster Papa¹⁾).

Jetzt ist die angenehme Zeit, da ich auch für mein Vaterland was ausbitten darf. Zuweilen da ich des Sabbaths unter den 24. Nationen gesessen, habe mein schwedisches Versel in den Sinn geändert, dass es deutsch heisse: „Mein Vaterland, komme auch in Brand durch Jesu Wunden, daraus ein solches liebliches Feuer herausgehet, dass das Herz nicht mehr sein eigen bleibt, sondern des Lamms“ etc. Dazu braucht das Lamm seine Werkzeuge, und wenn es nur Strohhalme wären, so könnte er doch sein Feuer anstecken.

1. Es ist mir mehrmalen, schon in Lindheim, eingefallen, dass der Bruder Saxenberg auf dem Herrnhaag (welcher ein Erstling der finnischen Nation bei der Gemeinde ist) einmal eine Reise nach Finnland thun könnte, etwa nach Borge²⁾, unterm prétexte seiner Profession. Erweckte Seelen giebt es dort herum, als auch sonst in Finnland.

2. Zwischen Stockholm und Åbo liegen im Meer einige Inseln, die Aåland genannt werden. Dasselbst ist der schwedische Schreiner Norling geboren, der vom Herrnhaag nach Lindheim gekommen. Es giebt unter den Insulanern auch erweckte Seelen. Vielleicht könnte der Norling da sein Handwerk treiben, und der Heiland durch den Strohhalme die Inseln anstecken.

3. Upsala ist zwar wie andere Universitäten ein finsterer Ort, weilen aber doch immer (von A° 1727 wenigstens) einige erweckte Studenten da gewesen, so könnte gut sein, wenn Br. Werwing ermahnet würde, dahin zu sehen, dass des Heilandes Netz und winzige Lichter nicht ganz davon wegzögen, und so die jetzigen Studenten nach Stockholm emigrirten, dass doch jemand an ihrer Stelle aus dem Stockholmschen dahin käme.

4. Was Br. Werwing von seinen Gesellschafts-Einrichtungen in Stockholm geschrieben, das kann ich wohl mit meinem Zeugnis bekräftigen: Denn ich weiss Exempel, dass er-

1) Zinzendorf. 2) Borgå.

weckte Seelen, sogar Separatisten, durch die Grösse der Stadt für die Prediger geschützt und verborgen blieben. Aber mit den Seelen in Westerås, allwo ein Bischof wohnt, hat es eine andere Bewandnis: da mögen sie ihre Gesellschaften menagiren. Hingegen in Köping, Arboga und Oerebro könnten sie wohl gehalten werden. Denn teils favorisiret die Obrigkeit (in Oerebro der Landeshauptmann Baron v. Reuterholm) teils die Prediger.

5. Stockholm aber bleibt die Hauptstadt, und es wäre mir sehr gemüthlich, so Br. Werwing vom theuren Papa und dem ehrwürdigen Synodo ein solch Wort kriegte, als Paulus in Corintho vom I. Heilande: Ich bin mit dir, und es soll sich niemand unterstehen, dir was zu thun; denn ich habe ein gross Volk in dieser Stadt. Act. 18, 10. Des freuet sich mein Herz.

Da werden denn meine Bekannten (von moderatis et rigorosis separatistis, ut et Tolstadianis) sich auch einfinden, einige aber vielleicht nicht eher, als die Seelen, die sich jetzt zu Werwings halten, sich mit Kraft und Realität legitimiren. Und dann wird's eine Herde werden. Das ist so meine Hoffnung, spes meliorum temporum. Ich empfehle mich und mein Vaterland in des theuren Papa und des ehrwürdigen Synodi Andenken, und bin mit Respect

ein gehorsam Kind

Sven Roseen.

Adest Spiritus voluntaris.

Zeist d. 28. Maii A° 1746.

Man skulde efter disse Udtalelser tro, at Herrnhutismen var bleven det sidste Stadium paa Sv. Roséns bevægede Bane, saaledes som det gik med mange andre Separatister; men det blev den dog ikke. Da han nemlig i Frankfurt a. M., hvor og i hvis Omegn mange Herrnhuter opholdt sig, 1746 traf sammen med den bekjendte, fromme, lutherske Præst Joh. Phil. Fresenius, lykkedes det denne »Herrnhutismens ivrige og forargede Modstander« at overbevise ham om det usunde, der, særlig i den saakaldte »Sichtungszeit«, var i Herrnhutismens Væsen, og hvorom Roséns

ovenanførte Breve jo ogsaa bære Vidne. Følgen blev, at Rosén vendte helt tilbage til den lutherske Kirke og 1746 fra Lindheim indsendte til Svea Hofret en »retlærig« Trosbekjendelse angaaende den hl. Skrift, om Forsoningen og Christi Fortjeneste, om Daaben, om Kirke- og Altergang.

Skjönt Rosén saaledes havde »rettet sig«, ønskede den svenske Rigsdag, gennem hvilken Oprejsning skulde gives ham, dog ikke at faa ham hjem, men anviste ham (1747) at søge en Virksomhed blandt de svenske Menigheder i Vestindien. Det var, siger Skarstedt, den samme Grundsatning, som man anvendte, da man fandt en Del konfiskerede Exemplarer af Biskop Svedbergs i sin Tid forbudne Salmebog, og saa sendte disse til Vestindien. Hvad man ansaa for kjættersk derhjemme, kunde være godt nok til Landsmændene i det fjerne.

Rosén blev da altsaa Præst i Vestindien, hvor han opgives at have ægtet »et rigt, adeligt, svensk Fruentimmer«, der fødte ham en Søn. Han døde imidlertid snart efter (omtr. 1750).

Saaledes endte en Mand, hvis Liv under andre Forhold vistnok kunde være blevet til Velsignelse for hans Fædrelands Kirke. Nu blev han et Forvirringens Tegn, men dog et kjærligt og troende Menneske til det sidste. Han var ved sin Død kun 42 Aar gammel, men havde gennemgaaet større aandelige Brydninger end de allerfleste af dem, der naa langt højere op i Aarene.
